

коммуникации трех типов: «студент – преподаватель», «студент – студенты», «взаимодействии с внешними коммуникантами».

Преподаватели, применяющие Интернет-технологии в процессе обучения русскому языку как иностранному, отмечают, что электронная коммуникация является эффективной языковой практикой, при которой осуществляется переход от формы к содержанию в сторону истинного общения.

Рекреационные возможности Интернета разнообразны и многочисленны. Они представлены в виде развлекательных Интернет- порталов и сайтов, сетевых интерактивных игр, Интернет-радио, Интернет-телевидения и иных развлекательных услуг и также могут найти своё применение в обучении русскому языку как иностранному.

Наибольший интерес представляет такая сфера применения Интернет-технологий, как средства обучения, т.е. обучающие ресурсы по русскому языку как иностранному, размещенные в Интернете. К ним относятся сетевые обучающие программы (сетевые учебно-методические комплексы, сетевые учебники и учебные пособия), виртуальные образовательные среды, сетевые инструментальные оболочки и сетевые прикладные средства, позволяющие организовывать обучение, создавать учебные материалы и управлять учебным процессом.

В настоящей статье нам важно было подчеркнуть, что многообразные возможности Интернета могут и должны найти свое применение в современном образовании, в частности в преподавании русского языка как иностранного. При этом следует иметь в виду, что использование электронной коммуникации в учебном процессе предполагает специфические виды деятельности учащихся и преподавателя, так как такое взаимодействие проходит в информационно-технологическом образовательном пространстве (специально организованной виртуальной учебной среде).

С распространением Интернета стало возможным говорить о новом подходе к созданию учебной языковой среды. Он заключается не только в разработке специализированных обучающих программных продуктов, но и в системном и комплексном использовании тщательно подобранных для конкретных целей обучения компьютерных аутентичных и учебных материалов, прикладных и инструментальных программ, в организации учебного процесса в виртуальной языковой среде, применимой как в дистанционном обучении, так и в традиционных очных формах обучения.

Резюмируя вышеизложенное, можно констатировать, что Интернет-технологии обладают значительными образовательными возможностями, которые могут не только найти применение в такой дисциплине, как сетевая лингводидактика, но и способствовать модернизации традиционных форм очного обучения русскому языку как иностранному.

С.В. Мартынкевич (Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М. Машэрава)

ДЫДАКТЫЧНЫЯ МАГЧЫМАСЦІ ГУЛЬНІ ЯК ЭЛЕМЕНТУ ІНАВАЦЫЙНАЙ КАМУНІКАТЫЎНАЙ ТЭХНАЛОГІІ ПРЫ НАВУЧАННІ БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ

У сучаснай сітуацыі білінгвізму ў краіне пры навучанні беларускай мове на першы план павінна выступаць яе камунікатыўная функцыя. У сувязі з гэтым стратэгічная мэта моўнай адукацыі заключаецца ў тым, “...каб беларуская мова трансфармавалася з прадмета выкладання ў механізм фарміравання асобы, яе менталітэту, разумення свету і ўзаемаадносін людзей у свеце” [1; 91]. Згаданае палажэнне з’яўляецца вельмі важнай акалічнасцю з прычыны таго, што ва ўмовах блізкароднаснага білінгвізму вучні ўстаноў з рускай мовай навучання аказваюцца нематываванымі да выкарыстання беларускай мовы ў якасці сродку зносін. Адсутнасць маўленчай практыкі ў рэальным

асяроддзі (сямейна-побытавыя зносіны, суразмоўніцтва з аднагодкамі), недастатковы камунікатыўны патэнцыял сродкаў навучання прыводзіць да таго, што пры вывучэнні беларускай мовы камунікатыўныя ўменні і навыкі застаюцца на нізкім узроўні.

Нягледзячы на тое, што блізкасць дзвюх моўных сістэм аблягчае фарміраванне першасных моўных уменняў (засваенне графічнай сістэмы, разуменне лексічных і граматычных адзінак, функцыянальны аспект якіх супадае), сістэмнае вывучэнне беларускай мовы на II ступені агульнай сярэдняй адукацыі адбываецца свядома і намерана. З улікам таго, што “маўленчыя навыкі па сваёй прыродзе – стэрэатыпныя, механічныя” [2; 222], уменні ў рэцэптыўных і прадуктыўных відах маўлення павінны фарміравацца на аснове актуалізаваных маўленчых дзеянняў з абавязковым акцэнтаваннем увагі на новых функцыянальных аспектах моўнага матэрыялу. Гэта дазваляе прадэманстравать, што ў маўленчай сітуацыі “мы кожны раз вымушаны манеўраваць сваімі моўнымі здольнасцямі <...> з мэтай найбольш поўнага, актыўна-мэтазгоднага выкарыстання магчымасцей, закладзеных у нашым маўленні” [3; 341]. Перадача зместу маўлення па-беларуску – устанаўленне сэнсавых сувязей, выбар, размяшчэнне і граматычнае маркіраванне слоў – будзе паспяховым, калі вучні будуць дасканала валодаць моўным матэрыялам. Таму ў сітуацыі блізкароднаснага білінгвізму асабліва ўвага павінна надавацца моўным сродкам, правілам іх функцыянавання ў маўленні і культуры маўлення (з мэтай выключэння інтэрферэнцыйных памылак), уменням ствараць выказванні розных тыпаў, стыляў і жанраў у вуснай ці пісьмовай форме (з улікам маўленчага вопыту вучняў), камунікатыўным уменням (з мэтай дэманстрацыі камунікатыўнага патэнцыялу беларускай мовы ў розных сацыяльных сітуацыях).

Найбольш дасканала рэалізуюць вызначаныя кірункі камунікатыўныя тэхналогіі, бо арыентуюць адукацыйны працэс на навучанне мове як сродку зносін у адпаведнасці з камунікатыўна-дзеяснымі патрэбамі – грамадскімі, вучэбнымі, працоўнымі, гульнявымі і інш. Вучні авалодваюць сродкамі мовы, агульнапрынятымі сацыяльнымі нормамі і правіламі, уменнямі якасна ўспрымаць, асэнсоўваць і перапрацоўваць інфармацыю ў працэсе маўленчай камунікацыі. Навучанне мове распрацоўваецца з улікам наступных патрабаванняў: камунікатыўныя паводзіны настаўніка ў час навучання; распрацоўка заданняў, якія вызначаюць стварэнне выказванняў у працэсе суразмоўніцтва ў розных сферах сацыяльнага жыцця; сітуацыйнасць навучання як сродак стымулявання маўленчай дзейнасці і развіцця маўленчых уменняў; перавага маўленчых практыкаванняў з мэтай засваення граматычнай формы і яе функцыі ў маўленні.

Адным з інавацыйных прыёмаў рэалізацыі камунікатыўнага навучання з’яўляецца *гульня*, якая ў вучэбным працэсе можа выкарыстоўвацца як самастойна, так і “...як элемент (часам вельмі істотны) больш шырокай тэхналогіі” [4; 199]. Улічваючы, што суразмоўніцтва выступае асноўным відам дзейнасці, вядзе развіццё асобы за сабой, гульня стане тым мікрамаўленчым асяроддзем, дзе вучням “будзе прапанавана адпаведная, спецыяльным чынам арганізаваная камунікатыўная дзейнасць – рознабаковая, цікавая, матываваная, кантралюемая, асобасна значымая” [5; 182]. Гульня як “арыфметыка сацыяльных адносін” (Д.Б. Эльконін) сінтэзуе два бакі працэсу навучання – вучэбную дзейнасць і суразмоўніцтва і з’яўляецца найбольш дзейсным сродкамі фарміравання камунікатыўных уменняў, бо можа імітаваць суразмоўніцтва, аднаўляць працэс маўленчай камунікацыі ва ўяўленні вучняў, абуджаць іх фантазію, творчасць. З ліку дыдактычных гульняў найбольшую цікавасць для працэсу навучання беларускай мове ўяўляе ролевая гульня, у час якой ствараецца магчымасць прадэманстравать практычнае прымяненне моўных і маўленчых уменняў у разнастайных уяўных жыццёвых сітуацыях.

Гульнявая вучэбная дзейнасць можа распрацоўвацца на аснове: 1) спецыяльнага апісання сітуацыі з указаннем сацыяльных роляў суразмоўцаў, адносін паміж імі, мэты, места, танальнасці суразмоўніцтва;

2) дыдактычнага тэксту камунікатыўнага характару. Тэматыка для вучняў II ступені навучання можа быць наступнай: дзейні людзей у адпаведнасці з іх статусам і пазіцыяй у час маўленчай камунікацыі ў розных сферах сацыяльнага жыцця (паход у краму, да ўрача, праезд у грамадскім транспарце і інш.); зварот да ўласных пачуццяў, перажыванняў (уражанні ад прачытанай кнігі, прагледжанага кінафільма, камп’ютарнай гульні, прагулкі, экскурсіі і інш.); адносіны да падзей школьнага жыцця (вучоба, апісанне сітуацый, здарэнняў, уласныя каментарыі, свая пазіцыя ў дачаненні да таго, што адбылося); узаемаадносіны з членамі сям’і і сябрамі-равеснікамі (сямейныя святы, традыцыі, дапамога па дому, вольны час, кола захапленняў) і інш.

Такім чынам, гульня ўключаецца ў сістэму працы з улікам інтарэсаў вучняў і службыць элементам прыцягальнасці, стварае станоўчы эмацыйны фон вучэбнага працэсу, развівае асацыятыўнае мысленне вучняў і эмпатыю, дапамагае самапазнанню і самарэалізацыі. Апісанне сітуацый і ўмоў камунікацыі ў залежнасці ад пэўнага віду суразмоўніцтва стварае камунікатыўны кантэкст. Маўленчыя паводзіны вучняў акрэсліваюцца правіламі гульні, што спрыяе актывізацыі і рэпрэзентацыі беларускамоўных сродкаў камунікацыі на падрыхтоўчым этапе выказвання – пры ўнутраным маўленні. Акрамя таго, гульня павінна быць арганічна звязана з моўным зместам навучання – лінгвістычнай тэмай, зададзенай вучэбнай праграмай, і маўленчым матэрыялам, які дэманструе функцыянаванне моўных адзінак у кантэксце. У маўленчы матэрыял уключаюцца *клішыраваныя фразы, сацыяльна-маркіраваныя звароты, формулы маўленняга этыкету, маўленчыя ўстаўкі*, якія выконваюць функцыю падтрымкі маўленняга кантакту. Гатовыя маўленчыя мадэлі выражаюць дадатковую аргументацыю – удакладненне сваёй пазіцыі, згоду або частковую нязгоду з суразмоўцам. Фразы-клішэ выкарыстоўваюцца ў дыялагічных выказваннях як камунікатыўныя стымулы, апорныя выразы, у маналагічных выказваннях як “маркеры” пэўнага жанру (аб’ява, віншаванне, парада, спачуванне, прывітальнае і развітальнае слова, падзяка і інш.)

Прыдатнымі для распрацоўкі маўленча-ролевых гульняў з’яўляюцца *прэцэдэнтныя тэксты*, якія “...дзесяцігоддзямі, а некаторыя нават стагоддзямі служаць асновай навучання, далучаюць дзіця да сусветнай культуры і да культуры свайго народа.” [6; 45]. На думку лінгвістаў і лінгвадыдактаў (Ю.М. Караулаў, А.А. Папова і інш.), яны аказваюць найбольш моцны ўплыў на фарміраванне моўнай асобы. *Творы вуснай народнай творчасці* (смяшынкi, жарты, народныя апавяданні, загадкі) маюць выразную сюжэтную аснову. Гэта дае магчымасць прааналізаваць сітуацыю маўлення, вызначыць *што* стала *намерам* выказвання, *дзе* і *каму* адрасуецца тэкст, асаблівасці адбору лексіка-граматычных сродкаў. *Цытаты* з твораў беларускіх класікаў з’яўляюцца выразным тэзісам для стварэння разважання, разгортвання думкі, абгрунтавання ўласнай пазіцыі адносна вызначанай тэмы. *Выслоўі* (афарызмы, максімы, апафегмы, прыказкі, сентэнцыі, крылатыя словы), “па-першае, нясуць глыбокую, жыццёва важную, лагічна-закончаную думку-суджэнне, па-другое, перадаюць яе коратка, выразна, трапна, патрэчнае, уваходзяць у ідыяматыку мовы” [7; 115]. Дзеля таго, каб названыя прэцэдэнтныя тэксты ўзнаўляліся ў маўленні як гатовыя адзінкі, перш за ўсё варта практыкаваць іх завучванне на памяць, затым уключаць у апісанне сітуацыі ў якасці апорнага элемента. Разам з тым, звяртаючыся да такіх тэкстаў у працэсе вучэбнай дзейнасці, настаўніку неабходна раскрываць іх пазнавальнае значэнне і нацыянальную спецыфіку.

Такім чынам, працэс навучання беларускай мове ў сітуацыі білінгвізму павінен быць накіраваны на асэнсаванне вучнямі таго, што беларуская мова – гэта не проста сукупнасць моўных законаў, лексічных і граматычных формаў, не толькі мова асобных вучэбных прадметаў і мастацкай літаратуры, а праява жыцця народа. Камунікатыўныя тэхналогіі дазваляюць фарміраваць у вучняў свядомае стаўленне да беларускай мовы, дэманстраваць яе магчымасць выконваць разнастайныя функцыі і забяспечваць усе сферы жыцця чалавека. Гульня як элемент рэалізацыі камунікатыўнага навучання ма-

тывуе вучняў да засваення беларускай мовы як сродку зносін. Вучні паступова пераконваюцца, што ад узроўню валодання дзвюма дзяржаўнымі мовамі непасрэдна залежыць ўменне хутка адаптавацца, весці паўнаважныя стасункі і самастойна вырашаць камунікатыўныя задачы ў разнастайных сацыяльных сітуацыях.

Літаратура

1. Канцэпцыя вучэбнага прадмета “Беларуская мова” // Роднае слова. – 2009. – № 8. – С. 90 – 96.
2. Леонтьев, А.А. Основы психолингвистики / А.А. Леонтьев. – М.: Смысл, 1997. – 287 с.
3. Винокур, Г.О. Культура языка / Г.О. Винокур. – 3-е изд. – М.: КомКнига, 2006. – 352 с.
4. Селевко, Г.К. Альтернативные педагогические технологии / Г.К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 224 с.
5. Яленскі, М.Г. Лінгвадыдактычная парадыгма асобна арыентаванага навучання мове ў сучаснай школе / М. Г. Яленскі. – Мн.: НІА, 2002. – 212с.
6. Попова, Е.А. Прецедентные тексты в обучении русскому языку / Е.А. Попова // Русский язык в школе. – 2007. – № 3. – С. 44 – 49.
7. Міхневіч, А.Я. Выслоўі / А.Я. Міхневіч // Беларуская мова: Энцыклапедыя / Беларус. энцыкл., пад рэд. А.Я. Міхневіча. – Мн.: БелЭН, 1994. –с. 115 – 116.
8. Эльконин, Д.Б. Психология игры. – 2-е изд. / Д.Б. Эльконин. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – 360 с.

Н.Е. Минина (Витебский государственный университет имени П.М. Машерова)

ОБУЧЕНИЕ ЧТЕНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННЫХ НАУЧНЫХ ТЕКСТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РКИ

Обучение китайских студентов по системе «3+3» (три курса – в Китае, 4-й, 5-й курс и магистратура – в Беларуси) по русскому (иностранному) языку в Витебском государственном университете им.Машерова заканчивается сдачей кандидатского экзамена. На экзамене студентам предлагается написать резюме – пользуясь словарём, кратко изложить содержание отрывка из научной статьи по специальности (объемом 2500 знаков); прочитать и понять научный текст по специальности (объемом 1500 знаков) без словаря и ответить на вопросы по тексту; пересказать предложенный газетный текст общественно-культурной проблематики (1500 знаков); ответить на вопросы, связанные с магистерской диссертацией. Следовательно, при подготовке к кандидатскому экзамену основная задача преподавателя РКИ – научить читать и понимать профессионально ориентированные научные тексты, сформировать базовый терминологический словарь, повторить основные грамматические конструкции научной речи.

Цель доклада – проанализировать систему работы с магистрантами-нефилологами по совершенствованию умения извлекать информацию из специальных текстов и интерпретировать ее.

Поставленные нами коммуникативные задачи определяют выбор видов чтения: формируются прежде всего навыки *ознакомительного* чтения (общий охват информации, внимание – на основную информацию), *поискового* чтения (поиск заданной информации) и *изучающего* (детального) чтения. Кроме того, чтение профессионально ориентированных текстов в основном носит синтетический характер, не предусматривает детального анализа языковых средств и композиционных особенностей.

Как правило, все виды чтения отрабатываются сразу на одном тексте: предтекстовая работа – это ознакомительное чтение, собственно работа с текстом – это изучающее (детальное) чтение и послетекстовая работа – поисковое чтение.

Практика работы с магистрантами-нефилологами (специальность «Музыкальное искусство») и анализ ее результатов позволяют говорить о необходимости системной и последовательной организации данного вида учебной деятельности.